

УДК 340.13

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.164>

ЮРИДИЧНА КОНСТРУКЦІЯ ТА ЇЇ ВИДИ В КОМПЛЕКСІ ЕЛЕМЕНТІВ ЗАКОНОТВОРЧОЇ ТЕХНІКИ

Лавренко Д.О.,

старший викладач кафедри теорії держави та права
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2162-7593>

Лавренко Д.О. Юридична конструкція та її види в комплексі елементів законотворчої техніки.

Юридична конструкція є ключовим інструментом у законотворчій техніці, що забезпечує системність, логічність і послідовність нормативно-правових актів. У статті розглядається юридична конструкція як методологічна категорія теорії держави та права, її місце й роль у формуванні правових систем. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю теоретичного осмислення основних принципів і методів побудови юридичних конструкцій у сучасному законотворчому процесі України. Особливу увагу приділено аналізу ролі юридичних конструкцій у теорії держави та права як основи формування категорійного апарату правознавства, законотворчої діяльності та правозастосування. У вітчизняному правознавстві все інтенсивніше проявляється інтерес до вивчення юридичної конструкції. Це стосується переважно галузевих дисциплін, а не загальнотеоретичних досліджень. Новітні розробки в цій сфері, як правило, концентруються на аналізі та оцінці конкретних юридичних конструкцій, уже вбудованих в українську дійсність. За межами обговорення залишаються загальні питання природи та функціонування юридичної конструкції, зокрема правила й принципи їх створення, умови ефективності, принципи співорганізації в ефективно діючу систему, умови «перенесення» з однієї правової системи (галузі) в іншу, механізми функціонування та взаємодії тощо. Показано, що юридичні конструкції є основою створення правових понять, інститутів і доктрин, які забезпечують стабільність та ефективність правової системи. Дослідження акцентує увагу на значенні юридичних конструкцій для побудови концепцій правосуб'єктності, правовідносин, юридичних фактів та інших базових елементів теорії права. Визначено основні види юридичних конструкцій (базові, функціональні, складні) та проаналізовано їх практичне значення. Стаття також зосереджується на проблемах, що виникають при формуванні та використанні юридичних конструкцій у законотворчій

діяльності, таких як неузгодженість термінології, відсутність єдиних методологічних підходів та недостатня адаптованість до міжнародних стандартів. У контексті сучасних викликів пропонуються шляхи вдосконалення законотворчої техніки через стандартизацію, міждисциплінарний підхід і цифровізацію правової діяльності. Запропоновані рекомендації спрямовані на розвиток теоретичної бази юриспруденції та вдосконалення законотворчого процесу в Україні з метою підвищення його ефективності відповідно до сучасних суспільних викликів.

Ключові слова: Юридична конструкція, законотворча техніка, правові норми, стандартизація, договірне право, законотворчість, правова систематизація, правова логіка, правосуб'єктність, нормативно-правовий акт.

Lavrenko D.O. Legal construction and its types in the complex of elements of law-making technique.

Legal construction is a key tool in the law-making technique, ensuring the systematicity, logic and consistency of regulatory legal acts. The article considers legal construction as a methodological category of the theory of state and law, its place and role in the formation of legal systems. The relevance of the study is due to the need for theoretical understanding of the basic principles and methods of constructing legal constructions in the modern law-making process of Ukraine. Particular attention is paid to the analysis of the role of legal constructions in the theory of state and law as the basis for the formation of the categorical apparatus of law, law-making activity and law enforcement. In domestic law, interest in the study of legal construction is increasingly evident. This applies mainly to industry disciplines, rather than general theoretical research. The latest developments in this area, as a rule, focus on the analysis and assessment of specific legal constructions already embedded in Ukrainian reality. The general issues of the nature and functioning of legal constructions remain outside the scope of discussion, in particular the rules and principles of their creation, the

conditions of effectiveness, the principles of co-organization into an effectively operating system, the conditions of "transfer" from one legal system (branch) to another, the mechanisms of functioning and interaction, etc. It is shown that legal constructions are the basis for the creation of legal concepts, institutions and doctrines that ensure the stability and effectiveness of the legal system. The study focuses on the importance of legal constructions for building concepts of legal personality, legal relations, legal facts and other basic elements of the theory of law. The main types of legal constructions (basic, functional, complex) are identified and their practical significance is analyzed. The article also focuses on the problems that arise when forming and using legal constructions in law-making activities, such as inconsistency of terminology, lack of unified methodological approaches and insufficient adaptation to international standards. In the context of modern challenges, ways of improving law-making techniques through standardization, an interdisciplinary approach, and digitalization of legal activity are proposed. The proposed recommendations are aimed at developing the theoretical basis of jurisprudence and improving the law-making process in Ukraine in order to increase its efficiency in accordance with modern social challenges.

Key words: Legal construction, legislative technique, legal norms, standardization, contract law, lawmaking, legal systematization, legal logic, legal personality, regulatory legal act.

Постановка проблеми. У статті розглядається юридична конструкція як методологічний інструмент у законотворчій техніці, що забезпечує структурованість, логічність і доступність нормативно-правових актів. Досліджуються основні види юридичних конструкцій, їх роль у формуванні правових норм і регулюванні суспільних відносин. Аналізується використання видів юридичних конструкцій у різних галузях права, включаючи договірне, адміністративне та процесуальне право. Особливу увагу приділено проблемам неузгодженості конструкцій у сучасному законодавстві України та перспективам їхнього вдосконалення, включаючи стандартизацію, наукову класифікацію та застосування цифрових технологій. Робота спрямована на підвищення якості законотворчого процесу та ефективності правового регулювання.

Стан опрацювання. Питання видів юридичних конструкцій висвітлено у таких наукових працях: О.М. Мироненко, В.В. Луць, П.М. Рабінович, Ю.М. Шемчущенко, О.В. Меліхов, І.В. Кресіна, В.Я. Бородін, О.В. Дашковська, і з позицій галузевих юридичних наук (І.І. Бабіним, І.С. Баталовою, Д.В. Винницьким, В.Н. Іва-

новою, А.В. Іванчиним, В.М. Кудрявцевим, Л.Л. Кругліковим, К.К. Паньком, В.В. Піляєвою) ін. Дисертаційні та монографічні дослідження різних аспектів юридичних конструкцій здійснили Н.Я. Лепіш, А.О. Дутко та ін.

Метою статті є аналіз видів юридичних конструкцій, визначення їхньої сутності, функціонального значення та ролі у законотворчій техніці. Дослідження спрямоване на теоретичне обґрунтування класифікації юридичних конструкцій та їх застосування у різних галузях права, що сприятиме підвищенню ефективності правотворення.

Виклад основного матеріалу. Юридична конструкція є одним із ключових інструментів законотворчої техніки, що забезпечує упорядкування правових норм та їх ефективне застосування. Її розробка та використання відіграють вирішальну роль у формуванні правових інститутів, розв'язанні колізій і гармонізації правового поля. Актуальність вивчення видів юридичних конструкцій зумовлена сучасними викликами української правової системи, такими як адаптація до стандартів ЄС, розв'язання проблем термінологічної неузгодженості та розвиток галузевих інститутів права.

Р. Ієринг, розкриваючи значення юридичних конструкцій для правотворчості, вказував: «Особливість систематичної діяльності в праві полягає в тому, що вона не тільки, як і в будь-якій іншій науці, розміщує окремі частини за їхніми місцями, але що цей формальний процес має речовий вплив на правовий матеріал, і що цією процедурою проводиться внутрішнє перетворення правових положень. Правові положення набувають певним чином вищого стану поєднання, відкидають свою форму наказів і заборон і перетворюються на елементи та якості правових інститутів. Так виробляються з них, наприклад, поняття інститутів, сутність правових дій, властивості осіб, речей, прав, підрозділів будь-якого роду тощо». Р. Ієринг досить широко розумів юридичну конструкцію. Особливо помітний цей факт на прикладах, якими він ілюструє її закони. У них конструкціями називаються й поняття, і теорії, і положення закону, і подібні, здебільшого неконструктивні, явища. Водночас Р. Ієрингом була висловлена ключова ідея про пізнання права шляхом аналізу будови правових тіл та їх системи [1, с. 42]. За визначенням Р. Ієринга, юридична конструкція – це один із засобів юридичної техніки та природно-історичний метод обробки правового матеріалу. Юридична конструкція, таким чином, є пластичним мистецтвом юриспруденції, предметом і метою якого є юридичне тіло. Юридичне конструювання – художня обробка юридичного тіла. Основне значення юридичної конструкції полягає в тому, що вона дає готовий типовий зразок, схе-

му, у яку «зодягнеться» правовий матеріал. Ці схеми відіграють важливу роль у різних сферах правової дійсності. Так, у сфері правотворчості використання юридичних конструкцій полегшує формулювання нормативних приписів, надає нормативно-правовим актам чіткість, логічність, послідовність, забезпечує формальну визначеність права. Юридична конструкція є одним з важливих елементів правотворчої техніки та способом впорядкування суспільних відносин, надання їм під час аналізу точності і чіткості. Завдяки юридичній конструкції можна теоретично осмислити спочатку неформальну кількість феноменів з метою наступного розподілу їх в законах, у відповідності з чітко сформульованими ідеями. Юридичні конструкції дозволяють ідентифікувати і класифікувати юридичні явища шляхом виявлення їх юридичної природи [2, с. 178].

Юридичні конструкції – це закріплені у законодавстві ідеальні узагальнювальні моделі структури правових явищ, створюваних для формування регулятивних, охоронних, захисних нормативно-правових приписів і досягнення точності і визначеності законів. Ознаки, які характеризують особливості юридичних конструкцій як засобів законотворчої техніки, такі: по-перше, вони є відображенням структури певних однорідних правових явищ, які потребують законодавчої регламентації; по-друге, юридичні конструкції є ідеальними моделями структури правових явищ, які: 1) як ідеальні моделі існують у вигляді певної системи термінопонять; 2) є моделями саме структури правових явищ, а не моделями їх ознак, властивостей, функцій; 3) є системами термінопонять, елементи яких визначаються елементами правових явищ, які вони відображають; 4) є абстрактно-узагальнювальними моделями, які можуть застосовуватися законодавцем для регламентації майбутніх явищ, якщо виявиться подібність їх структури з явищами, відображеними у конструкціях; по-третє, юридичні конструкції закріплюються у законодавстві двома способами: текстуальним (словесним виразом змісту конструкції у тексті законів) та смисловим (логічним виводом змісту конструкції із сукупності нормативно-правових приписів); по-четверте, юридичні конструкції використовуються законодавцем для досягнення точності і визначеності змісту законів та законодавства загалом [3, с. 120].

Під час дослідження юридичних конструкцій, як і будь-якого правового явища, може застосовуватися такий вид поділу: класифікація, тобто багатоступеневий, систематичний поділ логічного обсягу поняття. Родове поняття поділяється на види, які, своєю чергою, – на підвиди. У результаті утворюється розгалужена структура, в якій кожна група предме-

тів посідає певне місце. Класифікація сприяє розкриттю обсягу поняття, його змісту та дає можливість виявити певні особливості, ознаки об'єктів, що класифікуються. У нашому випадку класифікація юридичних конструкцій дає змогу з більшою повнотою розкрити їх зміст і призначення [4, 5]. У юридичній літературі питання про види юридичних конструкцій розглядалися різними вченими. Так, П.І. Люблінський наводить класифікацію юридичних конструкцій німецького професора Штампе, який виділяв: 1) конструкцію правової норми, до якої звертаються за недостатності існуючого права; 2) конструкцію юридичних понять, завдання якої шляхом розчленування і систематизації так змінити існуючий стан справ, щоб полегшити їх засвоєння та запам'ятовування; 3) конструкцію, опосередковану принципами, яка складається із загальних принципів, що не містяться в тексті закону, але мають за мету заповнити усі існуючі в законі прогалини. Сам автор погоджувався лише з другим видом конструкцій, тобто з конструкцією понять [6, 7].

Також приділяючи увагу видам юридичних конструкцій, ми пропонуємо поділяти їх за такими класифікаторами та водночас наводимо приклади:

1. За рівнем абстракції юридичні конструкції поділяються на:

1. Фундаментальні (базові):

Відображають основоположні категорії права. Використовуються в усіх галузях права. Прикладом може слугувати: «суб'єкт права», «правовідносини», «юридичний факт».

2. Спеціальні:

Використовуються в рамках конкретної галузі права або для регулювання специфічних правовідносин. Прикладом є: «конструкція трудового договору», «адміністративний акт» [8].

3. Узагальнюючі:

Поєднують кілька правових категорій для опису складних правових явищ. Приклади: «правовий статус особи», «система правосуддя».

Другий класифікатор за функціональним призначенням

1. Нормотворчі:

Використовуються для створення нових правових норм. Приклади: «структура кримінального закону», «концепція кодексу» [9].

2. Правозастосовчі:

Орієнтовані на практичне виконання норм. Приклади: «процесуальні конструкції», «модель адміністративного провадження».

3. Контролюючі:

Використовуються для оцінки або моніторингу виконання норм права. Приклади: «юридична відповідальність», «конструкція санкцій».

Третій класифікатор за складністю

1. Прості:

Містять одну правову категорію чи елемент. Приклади: «об'єкт права», «юридичний обов'язок».

2. Складні:

Поєднують кілька взаємозалежних елементів. Приклади: «інститут спадкування», «модель органу місцевого самоврядування» [10, 11].

3. Комплексні:

Охоплюють кілька правових інститутів і взаємопов'язаних норм. Приклади: «правова система держави», «модель конституційної реформи».

Четвертий класифікатор за сферою застосування

1. Матеріально-правові:

Регулюють зміст прав і обов'язків суб'єктів. Приклади: «конструкція права власності», «цивільно-правовий договір».

2. Процесуально-правові:

Визначають порядок реалізації та захисту прав. Приклади: «конструкція позовного провадження», «модель кримінального процесу».

3. Міжгалузеві:

Враховують аспекти кількох галузей права. Приклади: «конструкція правового статусу публічної особи».

П'ятий класифікатор за динамікою розвитку

1. Статичні:

Відображають сталі правові явища та категорії. Приклади: «конституційний лад», «система органів влади».

2. Динамічні:

Спрямовані на регулювання змінних правовідносин. Приклади: «конструкція договірного процесу», «юридична відповідальність у часі».

Шостий класифікатор За рівнем деталізації

1. Загальні:

Використовуються для опису широких категорій права. Приклади: «правовий інститут», «юридична система».

2. Конкретизовані:

Призначені для регулювання специфічних питань. Приклади: «правова конструкція іпотеки», «процедура укладення договору».

Сьомий класифікатор за правовим середовищем

1. Національні:

Відображають особливості конкретної правової системи. Приклади: «інститут місцевого самоврядування в Україні».

2. Міжнародні: Регулюють правовідносини на міжнародному рівні. Приклади: «конструкція міжнародного договору», «правовий статус дипломатичних осіб».

Пропонуємо також звернути увагу на думки таких науковців, щодо поділу юридичних конструкцій. В.А. Белов розрізняє такі види юридичних конструкцій: 1) залежно від походжен-

ня: рецептовані (тобто конструкції, апробовані в інших галузях внутрішнього і міжнародного права); власні; 2) за "архітектурною" формою: ступінчасті (юридичні конструкції, в яких всі елементи чітко взаємно послідовні); сумарні (юридичні конструкції, які складаються виключно з додатків компонентів) [12].

О.В. Зінченко зауважує, що юридичні конструкції можна застосовувати також у процесі правотворчості (законодавчі конструкції) та правозастосування (під час визначення юридичної кваліфікації, а також тлумачення норм права) [13]. Найрозгорнутішу класифікацію юридичних конструкцій пропонує В.В. Чевичелов. Він виділяє такі їх види: 1) техніко-юридичні і теоретико-юридичні; 2) за сферою дії: публічно-правові і приватно-правові, а також загальноправові, міжгалузеві, галузеві (матеріальні і процесуальні); 3) за обов'язковістю елементів: конструкції з обов'язковими та необов'язковими елементами; 4) за джерелом права: конструкції, закріплені у нормативно-правових актах, актах судової нормотворчості, нормативних договорах, правових звичаях; 5) за значенням і роллю у правовому регулюванні: регулятивні та охоронні; 6) за взаємодією елементів: статичні і динамічні; 7) за достовірністю: істинні та хибні; 8) за методом правового регулювання: імперативні та диспозитивні [14, 15].

Цей поділ дозволяє правникам і законотворцям краще розуміти, як використовувати юридичні конструкції для підвищення ефективності законодавства та правозастосування.

Висновки. Отже, юридична конструкція, перш ніж бути втіленою в законодавстві, моделюється вченими. Юридичні конструкції, які поширюються на всю систему позитивного права й визначають її характер, зміст, іменуються загальноправовими конструкціями. Юридичні конструкції виступають фундаментальним елементом законотворчої техніки, забезпечуючи структурованість і логічну впорядкованість нормативно-правових актів. Їх використання дозволяє уникнути правових колізій, знизити ймовірність дублювання норм і сприяти інтеграції національної правової системи у міжнародний правовий простір.

Попри їхню значущість, сучасне законодавство України стикається з рядом проблем у застосуванні юридичних конструкцій. Відсутність уніфікованих стандартів їхнього створення призводить до суперечностей у законах, що знижує ефективність правозастосування. Застосування юридичних конструкцій також часто ускладнюється недостатньою теоретичною підготовкою фахівців, які беруть участь у розробці законодавчих актів.

Для розв'язання зазначених проблем доцільно:

1. Розробити стандарти юридичних конструкцій. Це включає їх типологію, чіткі критерії застосування та процедури модифікації.

2. Підвищити рівень підготовки законотворців. Організувати навчальні програми, семінари та тренінги, присвячені юридичній техніці.

3. Використовувати сучасні технології. Інформаційні системи моделювання можуть допомогти створювати узгоджені юридичні конструкції та аналізувати їхню ефективність.

4. Активізувати наукові дослідження. Університети та наукові установи мають зосередитися на аналізі успішного використання юридичних конструкцій у правових системах інших країн.

Загалом, вдосконалення підходів до використання юридичних конструкцій у законотворчій техніці сприятиме побудові якіснішої правової системи, яка буде відповідати потребам суспільства, вимогам часу та міжнародним стандартам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- Шутак І.Д. Юридична техніка. Івано-Франківськ, 2013. 496 с.
- Лавренко Д.О. Значення юридичної конструкції як засобу юридичної техніки. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. № 3. С. 56–60. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.10>.
- Лавренко Д.О. Функціональна панель юридичних конструкцій. Значення юридичної конструкції як засобу юридичної техніки. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. № 3. С. 64–68. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.03.10>.
- Дутко А.О. Юридична техніка: види та зміст. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2006. № 3. С. 25–33.
- Ковальський В.С. Правотворчість : теоретичні та логічні засади. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 192 с
- Давидова М.Л. Юридична техніка : проблеми теорії та методології: монографія. 2009 р.
- Шутак І.Д., Онищук І.І., Легін Л.М. Юридична техніка в схемах і таблицях: курс лекцій. Дрогобич: Коло, 2016. 234 с.
- Лавренко Д.О. Конституційно-правове регулювання прав і свобод людини громадянина в Україні в умовах євроінтеграції. *Академічні візії*. № 4. 2024, с. 68–72. URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7861570>.
- Ковальський В.С. Правотворчість: теоретичні та логічні засади. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 192 с.
- Осауленко О.І. Загальна теорія держави і права: навч. пос. Київ: Істина, 2007. С. 151-152.
- Чепік-Трегубенко О.С. Економічне домашнє насильство: шляхи запобігання. *Нове українське право*. 2022. №. 4. С. 63-68. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.4.10>
- Практикум із нормотворчої діяльності: навч. посіб. / кол. авт.; за заг. ред. Л.Р. Наливайко. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 246 с. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/13897/1/%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82_%D0%9D%D0%94_%D0%9D%D0%90%D0%92%D0%A7.%20%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A.pdf.
- Чернобук В.В. Актуальні проблеми Адміністративно-деліктного права України. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2023, № 6, с. 524–527. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.91>.
- Практикум із публічного права: практика тлумачення і застосування: навч. посіб. / кол. авт.; за заг. ред. д.ю.н., проф. Л.Р. Наливайко. 3-є вид. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2024. 260 с. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/13540/1/%D0%9F%D0%9F_%D0%9D%D0%90%D0%92%D0%A7.%20%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A_%D0%A7%D0%95%D0%A0%D0%92%D0%95%D0%9D%D0%AC%202023_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%80%D0%B5%D0%B4_%D0%B0%D0%B2%D1%82.pdf.
- Наливайко Л.Р., Чепік-Трегубенко О.С., Задаля Д.К., Мінакова Є.В., Кулінич О.О., Лавренко Д.О., Лебедева Ю.В., Наливайко І.О., Задоя В.Є. Практикум з Конституційного права: навчальний. Дніпро: ДДУВС, 2022. 704 с. URL: https://er.dduvs.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11436/%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%9A%D0%A2%D0%98%D0%9A%D0%A3%D0%9C%20%D0%9A%D0%9F_2022____.pdf?sequence=1&isAllowed=y.